

Kilka uwag dotyczących Dekretu KEP z 13 marca 2018 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim na podstawie kazusu przedszkola

W praktyce stosowania Dekretu ogólnego w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z dnia 13 marca 2018 roku¹ pojawiło się pytanie dotyczące niepublicznego przedszkola prowadzone przez zgromadzenie zakonne – kościelną osobę prawną. Niepubliczne przedszkole to było jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, powołaną przez zgromadzenie, które jest jego organem prowadzącym.

Problem prawny zawarty był w pytaniu: jeżeli zgodnie z art. 91 RODO² istnieje możliwość stosowania szczegółowych zasad ochrony danych osób fizycznych przez kościoły i inne związki wyznaniowe, a Kościół katolicki w Polsce posiada Dekret, który w art. 4 określa zakres podmiotowy stosowania Dekretu – odnosi się on do publicznych kościelnych osób prawnych – to dlaczego w „Praktycznych wyjaśnieniach dotyczących stosowania Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych

¹ Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 roku, podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 roku, http://episkopat.pl/wp-content/uploads/2018/04/13.3.2018.PL_.Dekret-ogolny-o-ochronie-danych-osobowych.pdf (25.05.2018) (dalej: Dekret).

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych (Dz.Urz.UE L Nr 119, s. 1).

w Kościele katolickim z dnia 13 marca 2018 roku³, stwierdza się w pkt. 2 ust. 2, że instytucje kościelne prowadzące działalność m.in. o charakterze edukacyjnym mają stosować przepisy prawa powszechnie obowiązującego w tym obszarze działalności? Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁴ w art. 12 stanowi, że „Kościelne wydawnictwa, zakłady wytwórcze, usługowe i handlowe, zakłady charytatywno-opiekuńcze, szkoły i inne placówki opiekuńczo-wychowawcze, nieposiadające osobowości prawnej, działają w ramach kościelnych osób prawnych, które je powołały”. Jeżeli więc działają one w ramach kościelnej osoby prawnej, to czy przepisy dotyczące ochrony danych osób fizycznych nie mogą w tych jednostkach organizacyjnych być stosowane odpowiednio, jak w przypadku tych kościelnych osób prawnych – a więc czy nie może być stosowany Dekret? Przecież zgromadzenia, wypełniając swój charyzmat poprzez prowadzone dzieła – np. przedszkole – wypełniają część działań, które nazywane są misją Kościoła, a o której mówi pkt. 2 ust. 1 tychże „Praktycznych wyjaśnień dotyczących stosowania Dekretu”. Czy wykluczanie działalności zgromadzeń spod obowiązywalności Dekretu nie jest oddaniem autonomii Kościoła już na samym początku obowiązywania RODO i Dekretu?

Niniejszy artykuł ma na celu choć częściowe naświetlenie lub rozwiązanie problemów określonych w powyższym kazusie.

1. Uwaga do zakresu podmiotowego Dekretu

Dekret obok kodeksów, tj. Kodeksu prawa kanonicznego⁵ i Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich⁶, kluczowym elementem ochrony danych osobowych w Kościele katolickim.

3 Zespół Konferencji Episkopatu Polski do spraw opracowania wewnątrzkościelnych regulacji ochrony danych osobowych, Praktyczne wyjaśnienia dotyczące stosowania Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z dnia 13 marca 2018 roku, https://opoka.org.pl/file_get.php?fid=16297 (25.05.2018).

4 Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 380).

5 *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” [dalej: AAS] 75 (1983), pars 2, s. 1–301; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984 [dalej: KPK].

6 *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 18.10.1990, AAS 82 (1990), s. 1045–1353; tekst łacińsko-polski: *Codex Canonum Ecclesiarum Ori-*

Zakres podmiotowy Dekretu został określony w art. 4. Dekret ma zastosowanie do publicznych kościelnych osób prawnych. Takie rozwiązanie, wydawać by się mogło, że zasługuje na aprobatę. Wskazuje bowiem na ściśle określoną cechę diagnostyczną – posiadanie publicznej osobowości prawnej. Z drugiej jednak strony można mieć zastrzeżenia co do sensu takiego określenia zakresu adresatów norm Dekretu, biorąc pod uwagę to, że publiczne osoby prawne wypełnią prawie całe spektrum osób prawnych w Kościele. Trudno znaleźć przyczynę, dla której prawodawca wyłączył spod obowiązywania Dekretu np. prywatne osoby prawne, czyli właściwie prywatne stowarzyszenia wiernych posiadające kościelną osobowość prawną.

2. Poszukiwanie zakresu przedmiotowego Dekretu

Z kolei zakres przedmiotowy Dekretu nie został *expressis verbis* ustalony. Szukając zatem zakresu przedmiotowego Dekretu, należy sięgnąć nie tylko do jego przepisów, ale także do preambuły tego aktu normatywnego. Preambuła bowiem zgodnie z poglądem doktryny kanonicznej może dostarczyć nie tylko m.in.: informacji o intencji prawodawcy⁷, co może mieć pewne znaczenie w szukaniu rozwiązania przypadku, lecz preambuła może nawet zawierać treści normatywne na równi z częścią artykułową aktu normatywnego. Preambuła może zatem stanowić źródło norm prawnych regulujących zarówno zachowania podmiotów, norm walidacyjnych czy też norm określających wykładnię lub stosowanie aktu normatywnego⁸.

W preambule do Dekretu prawodawca „przypominał powszechnie uznaną zasadę autonomii państwa i Kościoła”. Ten zwrot z powodu jego redakcji – nie jest to bowiem wyrażenie normokształtne – trzeba uznać za tekst wątpliwy i niejasny (por kan. 17 KPK). W takiej sytuacji reguły drugorzędne wykładni z kan. 17 nakazują m.in. sięgnąć do miejsc paralelnych tekstu, który w opinii interpretatora jest wątpliwy czy niejasny. Miejsca paralelne to w pierwszej kolejności teksty normatywne lub, w drugiej kolejności, inne enuncjacje Kościoła (także religijno-doktrynalne)

talium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks kanonów Kościołów wschodnich. Promulgowany przez papieża Jana Pawła II, Lublin 2002.

⁷ Zob. F. Bączkiewicz, *Prawo kościelne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, przygot. do dr. i uzupełn. J. Baron, W. Stawinoga, Opole 1957, s. 209.

⁸ P. Kroczyk, P. Skonieczny, *Preamble of law. Perspective of legislator and interpreter*, „*Angelicum*” 90 (2013) fasc. 4, s. 869–888

regulujące taką samą lub podobną materię, zawierające taką samą lub podobną regulację odmiennych spraw, wyrażające tę samą lub podobną zasadę prawną, lub też miejsca, w których występują takie same lub podobne słowa⁹.

Należy w tym miejscu wyraźnie zaznaczyć, że miejscami paralelnymi dla aktów normatywnych Kościoła, co do zasady, nie są akty normatywne prawa państwowego czy też oficjalne enuncjacje jego organów. Także to, jak rozumiana jest powyższa zasada przez doktrynę prawa polskiego, nie ma znaczenia dla wykładni ustawy kościelnej. Co do zasady bowiem, zgodnie z kan. 17, przy ustalaniu znaczenia prawa kanonicznego nie można sięgać do miejsc paralelnych, którymi byłyby egzogeniczne akty normatywne.

Paralelnym miejscem dla ustawy kościelnej jest bez wątpienia art. 1 Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 1993 roku¹⁰. Jest to umowa należąca do systemu prawa kanonicznego (kan. 3 KPK), choć oczywiście także systemu prawa polskiego (art. 87 ust. 1 Konstytucji RP¹¹). W art. 1 Konkordatu Strony zgodziły się, że Rzeczpospolita Polska i Stolica Apostolska są – „każde w swej dziedzinie” – niezależne i autonomiczne oraz – co bardzo ważne – zobowiązują się do pełnego poszanowania tej zasady we wzajemnych stosunkach i we współdziałaniu dla rozwoju człowieka i dobra wspólnego. Z kolei teologiczno-doktrynalne rozumienie zasady autonomii państwa i Kościoła formułuje konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*¹², która stanowi, że „Wspólnota polityczna i Kościół są, każde na własnym terenie od siebie niezależne i autonomiczne” (nr 76). Zarówno więc Konkordat, jak i konstytucja *Gaudium et spes* wypełniają treścią normatywną zwrot z preambuły Dekretu w ten sposób, że ustalają, iż Kościół katolicki i państwo Polskie stanowią własne prawo dla charakterystycznych dla siebie obszarów działania i w tych obszarach same się rządzą.

Należy uznać, że skoro pierwszym celem Kościoła jest bycie sakramentem „wewnętrznego zjednoczenia ludzi z Bogiem” (KKK¹³ 775), a kluczową zasadą

⁹ P. Kroczek, *Zasada clara non sunt interpretanda w prawie kanonicznym*, Kraków 2012, s. 56.

¹⁰ Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r. (Dz.U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318).

¹¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. i sprost.).

¹² Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio pastoralis Gaudium et spes de Ecclesia in mundo huius temporis*, 7.12.1965, AAS 58 (1966), s. 1025–1115; tekst łacińsko-polski: Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008, s. 824–981 [dalej: gs].

¹³ *Katechizm Kościoła katolickiego. Corrigenda*, Pallottinum 2002.

przenikającą i kształtującą porządek normatywny jest zasada *salus animarum* (por. kan. 1752), to dla Kościoła tym specyficznym i ekskluzywnie własnym obszarem są sprawy związane z kultem Bożym (por. kan. 222 § 1). Te pozostają absolutnie poza kompetencją państwa. Z kolei państwo za swoją dziedzinę uznaje to, co stanowi „byt i przyszłość naszej Ojczyzny” (preambuła Konstytucji RP). Uszczegółowienie tej dziedziny następuje poprzez zakres przedmiotowy polskich ustaw czy prawa recypowanego przez prawo polskie z woli ustawodawcy polskiego.

Pewna komplikacja pojawia się w przypadku spraw, które określa się jako *causae mixtae* (*res mixtae*). Do katalogu takich spraw zalicza się zwykle: posiadanie cmentarzy, zawarcie małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej, nauczanie religii, sprawy majątkowe i podatkowe, działalność duszpasterską, administrowanie danymi osobowymi, pomoc społeczną, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego¹⁴. Te obszary leżą bowiem w kompetencjach i Kościoła, i państwa.

Chcąc tę trudność rozwiązać, należy wpierv zauważyć, że wolność religijna nie jest wolnością absolutną. Autonomia i niezależność Kościoła także mogą być ograniczone nie tylko przez prawo państwowe (zob. art. 53 ust. 5 Konstytucji RP, art. 3 ust. 1 u.g.w.s.w.¹⁵), które przecież jest suwerenem na obszarze, na którym działa Kościół. Także Kościół może dokonać samoograniczenia na rzecz państwa, mając na względzie troskę o dobro wspólne. Kościół katolicki dokonał tego na Soborze Watykańskim II poprzez fakt, że uznał, iż sprawy ziemskie cieszą się słuszną autonomią, przez co rozumieć należy to, że „rzeczy stworzone i same społeczeństwa cieszą się własnymi prawami” (GS 36).

Dodać trzeba, że Kościół jest świadomy, że zakres regulacji systemu prawa kanonicznego jest niewielki w porównaniu z prawem obowiązującym we współczesnych państwach, w tym także w Polsce, i nie obejmuje całościowo życia wiernych Kościoła. Gałęzie prawa kanonicznego są przecież szczątkowe w zestawieniu z gałęziami prawa państwowego. Prawodawca kościelny zresztą nie ma ambicji stanowienia konkurencyjnego systemu prawnego wobec systemu prawa świeckiego, lecz pragnie korzystać z rozwiązań prawnych ustanowionych przez państwo¹⁶. Taka postawa jest wynikiem zrozumienia istoty „dobra wspólnego”, które leży u podstaw współpracy państwa i Kościoła (np. art. 1 Konkordatu). W katolickich źródłach doktrynalnych

¹⁴ A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 158–202.

¹⁵ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1153).

¹⁶ P. Kroczek, *Czy system prawa kanonicznego może być wzorcem dla systemu prawnego federacji państw?*, „Prawo Kanoniczne” 59 (2016) nr 2, s. 73–87.

„dobro wspólne” (*bonum commune*) oznacza sumę warunków życia społecznego, które pozwalają pełniej i szybciej osiągnąć doskonałość zarówno w wymiarze wspólnotowym, jak i indywidualnym. Nie jest to tylko prosta suma dóbr indywidualnych, lecz także nowa jakość w wymiarze wspólnoty (por. LG¹⁷ 56). Zgodnie bowiem ze społeczną naturą człowieka dobro każdego pozostaje w sposób konieczny w relacji z dobrem wspólnym (KKK 1905). Troska o dobro wspólne poprzez szacunek dla prawa państwowego nie może być rozumiana jako forma oddania przez Kościół własnej autonomii w ręce państwa. Kościół nie ma więc negatywnej postawy wobec państwa i jego prawa w zakresie, w którym państwo uznaje się za kompetentne, jeżeli ten zakres dotyczy spraw doczesnych.

Należy podkreślić, że Kościół wyraża troskę o właściwe przestrzeganie prawa państwowego przez wiernych. Ojcowie Soboru Watykańskiego II wzywali w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, aby katolicy przykładali się do wiernego wypełniania swych obowiązków ziemskich, kierując się w tym duchem Ewangelii (LG 43). Powinni oni zaangażować się w budowanie ziemskich form organizacji ludzkich, także państwa (por. LG 20). Dzieje się to poprzez stosowanie lub realizowanie prawa obowiązującego w państwie, w którym mieszkają lub którego są obywatelami.

To stwierdzenie natury teologicznej z kolei stanowi podstawę dla kanonicznych zasad i konkretnych regulacji (kan. 22 i np. kan. 231 § 2, kan. 799 KPK itd.). W konsekwencji doktryna kanoniczna stwierdza, że Kościół, wypełniając swoją misję w przestrzeni publicznej, ma obowiązek znać i zachowywać w tej przestrzeni regulacje państwowe¹⁸. Nie odbiera to wcale Kościołowi prawa głoszenia zawsze i wszędzie zasad moralnych, również w odniesieniu do porządku społecznego, oraz wypowiedzania oceny o wszystkich sprawach ludzkich, na ile wymagają tego fundamentalne prawa osoby ludzkiej i zbawienie człowieka (kan. 747 § 2 KPK). Ustalenia te są ważnym elementem budowania normy określającej zakres przedmiotowy Dekretu.

Z przytoczonych w preambule do Dekretu zasad autonomii i niezależności wynika, że jeżeli w zakresie działań podmiotu kościelnego jest coś, co jednocześnie znajduje się w optyce państwa, należy w tym zakresie stosować RODO, mimo

¹⁷ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio dogmatica Lumen gentium de Ecclesia*, 21.11.1964, AAS 57 (1965), s. 5–75; tekst łacińsko-polski: Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, dz. cyt., s. 144–263.

¹⁸ R. Sobański, *Prawo kanoniczne a krajowy porządek prawny*, „Państwo i Prawo” (1999) z. 6, s. 15.

że działalność, o której mowa, również leży w optyce kościelnej osoby prawnej. Sama osobowość prawna kościelnego podmiotu nie powoduje, że każda jego działalność (także prowadzona przez jednostki organizacyjne działające w ramach kościelnych osób prawnych, które je powołały) jest wyłączona spod obowiązywania RODO. Wyłącza stosowanie RODO jedynie brak kompetencji państwa w danej dziedzinie.

Powyższa interpretacja jest zgodna z „Praktycznymi wyjaśnieniami dotyczącymi stosowania Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z dnia 13 marca 2018 roku”¹⁹. Należy zaznaczyć w tym miejscu, że tych wyjaśnień nie można uznać za wykładnię autentyczną Dekretu. Nie została ona bowiem podana przez prawodawcę doktrynalnego, którym jest KEP, względnie według niektórych kanonistów ze względu na *recognitio* – sama Stolica Apostolska. „Praktyczne wyjaśnienia” to tylko interpretacja prywatna, aczkolwiek podana przez prawodawcę faktycznego, czyli Zespół Konferencji Episkopatu Polski do spraw opracowania wewnątrzkościelnych regulacji ochrony danych osobowych. Można zatem założyć, że wyjaśnienia te oddają *mens legislatoris*²⁰. Pouczają one bowiem o zastosowaniu w praktyce poszczególnych artykułów²¹. Oznacza to, że prawodawcy Dekretu chodziło o uregulowanie tą ustawą ściśle kościelnej działalności publicznych kościelnych osób prawnych.

Zastosowanie w praktyce tej interpretacji będzie zgodne z art. 17 TFUE²² oraz z motywem nr 165 RODO, który chroni status przyznany kościołom, innym związkom wyznaniowym lub wspólnotom wyznaniowym na mocy prawa konstytucyjnego obowiązującego w państwach członkowskich i nie narusza tego statusu. Konstytucja RP w art. 25 ust. 3 stanowi, że „Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego”.

19 Zespół Konferencji Episkopatu Polski do spraw opracowania wewnątrzkościelnych regulacji ochrony danych osobowych, Praktyczne wyjaśnienia...

20 P. Kroczek, *Co prawodawca miał na myśli? – czyli czym jest „mens legislatoris” i gdzie jej szukać?*, „Annales Canonici” 3 (2007), s. 187–198.

21 Zob. A. Petrani, *O sposobie interpretacji Kodeksu prawa kanonicznego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 2 (1955), s. 161–162.

22 Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana, Dz.Urz.UE C 202 z 7.06.2016, s. 47).

3. Dekret czy RODO – co obowiązuje przedszkole?

W przedstawionym w kazusie stanie faktycznym mamy do czynienia z podmiotem, który posiada określony status (niepubliczne przedszkole), który to status został określony nie w prawie kanonicznym, ale w prawie polskim, czyli w Ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe²³. Należy zatem zastanowić się nad odpowiedzią na kilka pytań.

1. Czy tworząc taki podmiot, zgromadzenie opierało się tylko i wyłącznie na przepisach prawa kanonicznego, czy jednak – aby uzyskać taki status jednostki, tzn. przedszkola niepublicznego – musiało spełnić wymagania prawa świeckiego?

2. Jakie skutki powstały w momencie uzyskania przez tworzony podmiot statusu przedszkola niepublicznego i czy przypadkiem nie mają one podstaw w prawie świeckim?

3. Jakie wymagania musi spełniać przedszkole niepubliczne, by pozostać przedszkolem niepublicznym, i gdzie te wymagania zostały uregulowane – w prawie świeckim czy kanonicznym?

4. Na jakiej podstawie wypełniają swoje zadania osoby tworzące personel przedszkola – czy przypadkiem nie są to umowy o pracę bądź umowy cywilnoprawne określone w prawie świeckim i czy przypadkiem nie ma wymagań dotyczących kwalifikacji tych osób w prawie świeckim?

5. Czy powstały podmiot może ubiegać się o dotacje ze strony samorządu lub państwa bądź inne przywileje wynikające z prawa świeckiego?

Odpowiadając na te pytania, można zrozumieć zakres zastosowania Dekretu i RODO.

O ile zatem zgromadzenie jako takie będzie, co do zasady, podlegało pod wymogi Dekretu, o tyle utworzony przez niego podmiot (który powstał na podstawie prawa świeckiego, musi spełniać wymogi prawa świeckiego w codziennym funkcjonowaniu, a fakt uczęszczania do niego również przynosi skutki na tle prawa świeckiego) będzie musiał spełnić wymogi określone przez RODO. Na marginesie można tylko zauważyć, że wymóg stosowania zasad określonych w RODO będzie dotyczył też danych osobowych osób, które zgromadzenie ewentualnie zatrudnia np. na podstawie umowy o pracę, w celu opieki nad dziećmi, przygotowania

²³ Dz.U. z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.

posiłków, sprzętania, konserwacji urządzeń, prowadzenia rachunków czy innych zadań. Osoby takie bowiem nie będą wykonywały swojej pracy w związku z faktem przynależności do danej społeczności, a na podstawie stosunku pracy określonego w prawie polskim.

Sumując, w Kościele katolickim w zależności od obszarów działania kościelne publiczne osoby prawne będzie obowiązywał 1) Dekret albo 2) Dekret i RODO. Jeżeli przetwarzanie danych odbywać się będzie wyłącznie w ramach i dla wykonywania wewnętrznych zadań Kościoła objętych własną dziedziną, czyli zadań, dla których, co do zasady, związki wyznaniowe są powoływane (por. art. 27 ust. 2 pkt 4 o.d.o.²⁴) i działania te będą przeprowadzane, co do zasady, na podstawie przepisów prawa kanonicznego, wtedy stosowany będzie tylko Dekret. W pozostałych przypadkach ma zastosowanie druga ze wskazanych opcji.

Na mogące się nasunąć pytanie, dlaczego w drugiej opcji jest uwzględniany oprócz RODO także Dekret, należy odpowiedzieć, że działanie kościelnych osób prawnych poza dziedziną typową dla działań Kościoła nie wyłącza konieczności przestrzegania przez nie prawa kanonicznego, którego adresatem (niezależnie do obszaru działania) jest i pozostaje kościelna publiczna osoba prawna. Ta sytuacja ma miejsce mimo objęcia tej osoby prawem egzogenicznym. Prawo obce nie wyłącza przecież swoją mocą prawa kanonicznego. Gdyby tak było, oznaczałoby to złamanie autonomii Kościoła.

Notabene zasada symultanicznego stosowania porządków prawnych ma zastosowanie nie tylko do osób prawnych, lecz także do osób fizycznych. Wierny Kościoła (zob. kan. 204 i 205 KPK) jest jednocześnie obywatelem państwa. W obu tych strukturach społecznych ta sama osoba jest podmiotem praw i obowiązków²⁵. Wierny ma obowiązek sumienia, by praktykować swoją religię, ale także musi zachować lojalność wobec państwa (por. Rz 13, 1-7; 1 Tm 2, 1-4; 1 P 2 13-17)²⁶. Przestrzeganie prawa państwowego nie wyłącza konieczności stosowania prawa kanonicznego.

Jednocześnie jasne jest, że w przypadku kolizji norm prawnych z obu systemów wierny, mimo że jest obywatelem państwa, ma kierować się dobrze uformowanym

²⁴ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) – uchylona przez Ustawę z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1000).

²⁵ J.-R. Armogathe, O. Chaline, *Między dwiema społecznościami. Kościół Chrystusowy a współczesne państwa*, „Communio” 3 (135) 2003, s. 14. Zob. także: J. A. Coriden, *Laws and non-laws*, „The Jurist” 45 (1983), s. 81-86.

²⁶ R. Sobański, *Europa obojga praw*, Katowice 2006, s. 35.

sumieniem, a to oznacza – przy jednoczesnym braku możliwości zastosowania np. dyspensy – odejście od normy prawa państwowego i wierność normie prawa kanonicznego. Trawestując nakaz św. Piotra i innych apostołów – trzeba bowiem bardziej słuchać Boga i Kościoła niż państwa (por. Dz 5, 29)²⁷. Należy zauważyć, że w przypadku Dekretu i RODO nie trzeba się spodziewać takiego zasadniczego rozdzwienku. Dekret przecież odzwierciedla nie tylko idee czy motywy RODO, ale także zawiera jego treść artykułową w części istotnej dla działalności Kościoła. Innymi słowy, przestrzegając Dekretu, wypełnia się (nawet nieintencjonalnie) normy z RODO.

4. Obowiązywanie Dekretu *ad poenam* czy *ad culpam*?

Na mogące się pojawić pytanie, czy zachowanie norm Dekretu obowiązuje *ad poenam*, czy też *ad culpam*, należy odpowiedzieć, że co do zasady Dekret obowiązuje *ad poenam*²⁸. Jest to bowiem akt normatywny należący do zbioru prawa partykularnego, a każda ustawa należąca do tego zbioru, o ile nie dubluje norm z prawa kanonicznego powszechnego (ustawowe *superfluum*), nie obowiązuje *ad culpam*. Tak bowiem jasno poucza klasyczna kanonistyka – „leges juris particularis, de quibus a legislatore explicite declaratur eas «non obligare ad culpam, sed tantum ad poenam»”²⁹.

Przepisy karne w Dekrecie (art. 42), choć *prima facie* stanowią *superfluum*, w istocie penalizują zachowania godzące wyłącznie w normy wypływające z Dekretu – „kto naruszając niniejsze przepisy”. Odwołania do kanonów z kodeksów w art. 42 Dekretu – jak to wybrzmiewa z redakcji z przepisów tego artykułu – służy prawodawcy Dekretu jedynie do określenia kategorii czynów, których naruszenie jest penalizowane. Chodzi m.in. o: prawidłowe wykonywanie władzy kościelnej, urzędu, aktu władzy kościelnej, aktu urzędowego oraz obowiązku służbowego – lecz dotyczy to tylko konkretnych obowiązków nakładanych przez sam Dekret. Jednocześnie prawodawca Dekretu, określając kary, odwołuje się do kodeksu, np. „karą

²⁷ Zob. P. Kroczek, *Prawo świeckie jako bariera komunikacyjna dla niektórych treści nauczania Kościoła o małżeństwie i rodzinie*, [w:] *Rodzina podmiotem wychowania i kreatorem komunikacji społecznej*, red. N. Piкуła, Kraków 2010, s. 333.

²⁸ Zob. P. Kroczek, *The art of legislation. The principles of lawgiving in the Church*, Kraków 2012, s. 233–234.

²⁹ G. Michiels, *Normae generales iuris canonici*, t. 1, Parisiis–Tornaci–Romae 1949, s. 314–315.

przewidzianą w kan. 1390 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego [...]”. Przedmiot ochrony, czyli dane osobowe, wynika już tylko z Dekretu.

Oczywiście naruszenie przepisów Dekretu może niekiedy być jednocześnie naruszeniem kodeksu. Taka sytuacja zaistnieje, gdy – ogólnie mówiąc – zostanie naruszone bezpieczeństwo danych osobowych w takim stopniu, że będzie to stanowiło jednocześnie czyn zabroniony przepisem kodeksowym, np. naruszenie dobrego imienia (kan. 1390 par. 2 w zw. z kan. 220). Wówczas takie naruszenie jest zagrożone *ad poenam* i jednocześnie *ad culpam*, lecz wyłącznie na mocy regulacji kodeksu – „omnes leges poenales in Codice Juris Canonici contentae indubitanter dicendae sunt simul morales”³⁰. Dekret zostaje nie tyle wyłączony, co jego przepisy zostają skonsumowane przez akt normatywny wyższego rzędu.

Podsumowanie

Z pewnością wprowadzenie Dekretu i RODO przyniosło i jeszcze przyniesie wiele pytań i wątpliwości natury teoretycznoprawnej i praktycznej. Pozostaje mieć nadzieję, że to nowe prawo (świeckie i kościelne) przyczyniać się będzie do promocji, ochrony i obrony godności człowieka poprzez zabezpieczanie danych osobowych. Dekret dodatkowo musi realizować zasadę *salus animarum*. Bez tego nie będzie miał racji bytu w systemie prawa kanonicznego.

SUMMARY

Several comments on the Decree of the Polish Bishops' Conference of 13 March 2018 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data in the Catholic Church on the basis of the case study of a kindergarten

This article contains several *ex promptu* written comments on the Decree of the Polish Bishops' Conference of 13 March 2018 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data in the Catholic Church on the basis of the case study of a kindergarten. The article discusses such issues as: the subject matter, material scope,

³⁰ G. Michiels, *Normae generales iuris canonici*, t. 1, dz. cyt., s. 314–315.

simultaneity of the Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data in the activities of the public juridic persons, as well as the problem whether the Decree is in force *ad poenam* or *ad culpam*.

Keywords: Decree on personal data protection, RODO, personal data, public juridic person

Kilka uwag dotyczących Dekretu Konferencji Episkopatu Polski z 13 marca 2018 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim na podstawie kazusu przedszkola

Niniejszy artykuł zawiera kilka *ex promptu* pisanych uwag dotyczących Dekretu Konferencji Episkopatu Polski z 13 marca 2018 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim na podstawie kazusu przedszkola. W artykule zostały przedyskutowane takie zagadnienia jak: zakres podmiotowy, zakres przedmiotowy, symultaniczność obowiązywania Dekretu i Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych w działalności kościelnych publicznych osób prawnych, a także problem, czy Dekret obowiązuje *ad poenam*, czy *ad culpam*.

Słowa kluczowe: Dekret o ochronie danych osobowych, RODO, dane osobowe, kościelne publiczne osoby prawne

BIBLIOGRAFIA

1. Armogathe J.-R., Chaline O., *Między dwiema społecznościami. Kościół Chrystusowy a współczesne państwa*, „Communio” 3 (135) 2003, s. 3–15.
2. Bączkiewicz F., *Prawo kościelne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, przygot. do druku i uzup. J. Baron, W. Stawinoga, Opole 1957.
3. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 18.10.1990, „Acta Apostolicae Sedis” 82 (1990), s. 1045–1353; tekst łacińsko-polski: *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks kanonów Kościołów wschodnich. Promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, Lublin 2002.

4. *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), pars 2, s. 1–301; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.
5. Coriden J. A., *Laws and non-laws*, „The Jurist” 45 (1983), s. 79–91.
6. Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 roku, podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 roku, http://episkopat.pl/wp-content/uploads/2018/04/13.3.2018.PL_.Dekret-ogolny-o-ochronie-danych-osobowych.pdf (25.05.2018).
7. *Katechizm Kościoła katolickiego. Corrigenda*, Pallottinum 2002.
8. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r. (Dz.U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318).
9. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. i sprost.).
10. Kroczyński P., *Co prawodawca miał na myśli? – czyli czym jest „mens legislatoris” i gdzie jej szukać?*, „Annales Canonici” 3 (2007), s. 187–198.
11. Kroczyński P., *Czy system prawa kanonicznego może być wzorcem dla systemu prawnego federacji państw?*, „Prawo Kanoniczne” 59 (2016) nr 2, s. 73–87.
12. Kroczyński P., *Prawo świeckie jako bariera komunikacyjna dla niektórych treści nauczania Kościoła o małżeństwie i rodzinie*, [w:] *Rodzina podmiotem wychowania i kreatorem komunikacji społecznej*, red. N. Piękuła, Kraków 2010, s. 331–344.
13. Kroczyński P., Skonieczny P., *Preamble of law. Perspective of legislator and interpreter*, „Angelicum” 90 (2013) fasc. 4, s. 869–888.
14. Kroczyński P., *The art of legislation. The principles of lawgiving in the Church*, Kraków 2012.
15. Kroczyński P., *Zasada clara non sunt interpretanda w prawie kanonicznym*, Kraków 2012.
16. Mezglewski A., Misztal H., Stanisław P., *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011.
17. Michiels G., *Normae generales iuris canonici*, t. 1, Parisiis–Tornaci–Romae 1949.
18. Petrani A., *O sposobie interpretacji Kodeksu prawa kanonicznego*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 2 (1955), s. 159–175.
19. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem

danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych (Dz.Urz. UE L Nr 119, s. 1).

20. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica *Lumen gentium* de Ecclesia, 21.11.1964, „Acta Apostolicae Sedis” 57 (1965), s. 5–75; tekst łacińsko-polski: Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, [w:] Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, Poznań 2008.

21. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio pastoralis *Gaudium et spes* de Ecclesia in mundo huius temporis, 7.12.1965, „Acta Apostolicae Sedis” 58 (1966), s. 1025–1115; tekst łacińsko-polski: Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2008.

22. Sobański R., *Europa obojga praw*, Katowice 2006.

23. Sobański R., *Prawo kanoniczne a krajowy porządek prawny*, „Państwo i Prawo” (1999) z. 6, s. 3–17.

24. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana, Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 47).

25. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.).

26. Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1153).

27. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 380).

28. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922).

29. Zespół Konferencji Episkopatu Polski do spraw opracowania wewnątrzkościelnych regulacji ochrony danych osobowych, Praktyczne wyjaśnienia dotyczące stosowania Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z dnia 13 marca 2018 roku, https://opoka.org.pl/file_get.php?fid=16297 (25.05.2018).